

**Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Здобувач ступеня доктора філософії Додух Валерій Миколайович, 1999 року народження, громадянин України, освіта вища: навчається в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України з 2022 р., виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Історія та археологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро, від «30» червня 2026 року № 242, у складі: голови разової спеціалізованої вченої ради – Володимира ВАЩЕНКА, доктора історичних наук, старшого наукового співробітника, професора кафедри історії України Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

рецензента – Віктора ВОРОНОВА, кандидата історичних наук, доцента, доцента кафедри спеціальних галузей історичного знання та дидактики історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара; офіційних опонентів:

- Валентини ШАНДРИ, доктора історичних наук, старшого наукового співробітника відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАН України;
- Людмили ПОСОХОВОЇ, доктора історичних наук, професора, професора кафедри історії України Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна;
- Марини БУДЗАР, кандидата історичних наук, доцента, доцента кафедри історії України Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

на засіданні «29» серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Додуху Валерію Миколайовичу на підставі публічного захисту дисертації «Рід Галаганів в історіографічному освоєнні» за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Дисертацію виконано у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро.

Науковий керівник – ЖУРБА Олег Іванович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри спеціальних галузей історичного знання та дидактики історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису із дотриманням вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). У дисертації вперше застосовано теорію образів до

вивчення старшинсько-дворянського роду як методологічний інструментарій аналізу образів Галаганів у різні епохи; виділено основні етапи історіографічного освоєння роду Галаганів; визначено провідні напрями, методологічні підходи та ціннісні установки дослідників на кожному з етапів; здійснено систематичний пошук і аналіз матеріалів про кожного члена роду, відображеного в науковій чи науково-популярній літературі; проведено повноцінну історіографічну експертизу стану вивчення роду Галаганів у вітчизняній науці; здійснено аналіз внеску радянських та діаспорних дослідників у формування наукового образу роду Галаганів; визначено основні напрями, тематичні орієнтири та наукові осередки сучасних дослідників галаганівської проблематики. Набули подальшого розвитку цілісна систематизація та синтез знань про рід Галаганів. Розрізнені публікації, генеалогічні нотатки, некрологи, краєзнавчі нариси та монографічні розвідки об'єднано у внутрішньо узгоджену наукову картину; уявлення про Галаганів як цілісну родинну спільноту, що виконувала господарські, культурні та суспільні функції впродовж кількох поколінь; дослідницькі тенденції новітнього періоду та окреслення перспективних напрямів наукового пошуку у вивченні роду. Практичне значення одержаних результатів роботи полягає в тому, що його основні положення та висновки можуть бути використані у наукових та науково-популярних студіях, присвячених історії України XVIII–XIX ст. Історіографічний огляд і систематизована бібліографія можуть слугувати відправною точкою для нових досліджень з історії українського дворянства, соціальних еліт Лівобережжя та інтелектуальної історії України XVIII–XIX ст. Імагологічний підхід, апробований на матеріалах роду Галаганів, може бути перенесений на вивчення інших старшинсько-дворянських родин як методологічна модель. Зібрані біографічні та генеалогічні дані про маловідомих членів роду можуть стати основою для подальших генеалогічних розвідок. У навчальному процесі матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані для підготовки навчальних курсів з історії України, джерелознавства та історіографії як ілюстрація механізмів формування наукового знання про вітчизняні соціальні еліти. У просвітницькій та краєзнавчій роботі результати дослідження можуть лягти в основу краєзнавчих видань, виставок та публічних лекцій, присвячених культурній та господарській спадщині Лівобережної України. Відновлені біографії представників роду можуть бути використані у патріотичних заходах, відкритих столах і семінарах як конкретні приклади формування української культурної еліти. Дослідження сприяє поглибленню суспільного інтересу до регіональної історії та збереженню пам'яті про українські старшинсько-дворянські родини, які визначали соціально-культурне, політичне та інтелектуальне життя своєї доби.

Дисертація виконана державною мовою із дотриманням вимог до оформлення дисертації, встановлених МОН України. Обсяг основного тексту дисертації відповідає нормам, встановленим освітньо-науковою програмою «Історія та археологія» за спеціальністю 032 Історія та археологія

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Здобувач має 8 наукових публікацій за темою дисертації, з яких 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 4 – тези доповідей на Всеукраїнських науково-практичних конференціях з міжнародною участю, які відповідають вимогам пунктів 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, зокрема:

1. Додух В. М. Образ Гната Галагана в Історіографії. Науково-теоретичний альманах Грані. 2026. Т. 29. Вип. 1. С. 69–77.

DOI: <https://doi.org/10.15421/172657>

URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2302/2293>

(фахове видання категорії «Б»).

2. Додух В. М. Образ роду Галаганів в історіографії кінця XIX – початку XX ст. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки. 2024. Т. 43. С. 54–71.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-2254.2024-43.54-70>

URL:

<https://drive.google.com/file/d/1GMc9HHOXqdtEhJLcgMSKziVVZ7tXk4qS/view?u sp=drive link>

(фахове видання категорії «Б»).

3. Додух В. М. Образи маєтку роду Галаганів у с. Сокиринці в історіографії кінця XIX – початку XX ст. Дослідження з історії і філософії науки і техніки. 2024. Т. 33. № 1. С. 132–139.

DOI: <https://doi.org/10.15421/272414>

URL: <https://vestnikdnu.dp.ua/index.php/ifnit/article/view/194/202>

(фахове видання категорії «Б»).

4. Журба О. І., Додух В. М. Образ Г. П. Галагана на сторінках журналу «Киевская старина». Дослідження з історії і філософії науки і техніки. 2021. Т. 30. № 1. С. 78–85. DOI: <https://doi.org/10.15421/272108>

URL: <https://vestnikdnu.dp.ua/index.php/ifnit/article/view/76/82>

(фахове видання категорії «Б»).

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої ради:

Голова спеціалізованої вченої ради – **Ващенко Володимир Володимирович**, доктор історичних наук (07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни), старший науковий співробітник, професор кафедри історії України Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Зауваження: немає.

Офіційний опонент – Шадра Валентина Степанівна, доктор історичних наук (07.00.06 – Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни), старший науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАН України.

Зауваження:

1. Серед другого ряду використаної літератури не знайшлося місця монографії Валентини Шандри про совісні суди, адже Григорій Галаган обіймав посаду чернігівського совісного судді дві каденції поспіль, в 1851–1857 роках, що не зайве свідчить не лише про його можливості як професійного юриста, а й про його авторитет у середовищі місцевого дворянства.

2. Валерій Додух обмежився короткою характеристикою архівних матеріалів, вказав на археографічні видання, проте не зауважив спогадів (Федора Воропанова, Олександра Кістяківського). Теж саме варто зауважити і про статистичні джерела. В «Опыте систематического обозрения материалов к изучению современного состояния среднего и низшего технического образования и ремесленного образования в России» Івана Анопова детально описано Дігтярівське земське ремісниче училище, засноване не кошти Галагана. Валерій Додух чомусь, посиляючись на Івана Францевича Павловського, стверджує, що ремісниче училище було відкрите у Полтаві, тоді як насправді – у Дігтярях, де містився родовий маєток, а вже потім відбулося його переміщення до губерньського центру (с.89).

3. Не уникнув автор і повторень, коли звернувся до окремої характеристики «Киевской старины», де друкував власні твори Олександр Лазаревський. При аналізі енциклопедичних видань Валерій Додух обійшов Шевченківську енциклопедію, в якій вміщено три статті про представників галаганівського роду (Т.2).

4. Різне вживання автором: то Чортомлицької, то Запорозької Січі, зруйнованих Гнатом Галаганом (с. 29, 60 та інші), неоднакове написання назви словника О. Половцева: то «Руський біографічний словник», то «Російський...» (має бути «Російський...») (с.31, 89). По тексті дисертації автор не відрізняє суттєвої різниці у поняттях «руський» і «російський» (с. 116), вживає назву маршалків, коли таких уже не було у дворянському становому самоврядуванні (с. 127), а також часте вживання, тричі в одному реченні, «національний» (с. 31), проект і проєкт (по усьому тексту).

Офіційний опонент – Посохова Людмила Юріївна, доктор історичних наук (07.00.01 – Історія України), професор, професор кафедри історії України Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Зауваження:

1. Автор відзначив важливість теорії історіографічного образу для методології свого дослідження. При цьому в самому тексті автор не завжди чітко визначає «образи» домінантні / маргінальні / антагоністичні тощо, особливості співіснування (конфронтації) образів у перехідні періоди. Не завжди зрозумілим є набір маркерів (критеріїв), на підставі яких автор робить висновки про оформлення нового образу. Наприклад, автор підсумовує, що «...в українській історіографії середини 1980–2020-х рр. відбулося значне переосмислення образу роду Галаганів. Проблематика української соціальної

еліти XVIII–XIX ст. після довгої історіографічної паузи знову повернулася до мейнстріму вітчизняної історичної науки. Великий суспільний попит на формування образів національних лідерів, відкриття широкого доступу до архівів, зменшення ідеологічного тиску, зростання інтересу до місцевої історії, розширення методологічного інструментарію призвели до появи великої кількості присвячених родині Галаганів наукових і науково-популярних публікацій» (с. 187). Така оцінка залишає без чіткої відповіді питання про те, який же з образів Галаганів стає домінантним (мейнстрімним) у ці роки.

2. Метою роботи автор визначив «виявлення механізмів та принципів конструювання образу / образів старшинсько-дворянського роду Галаганів у наукових і науково-популярних творах». Втім, не завжди зрозуміло наскільки ці механізми та принципи тотожні (чи відмінні) у наукових та науково-популярних працях різних історіографічних періодів. Згадка науково-популярних творів у дисертації нерідко відбувається без наведення відповідних прикладів цих праць.

3. При характеристиці жанрів наукових праць автор подекуди використовує надто загальні визначення, так, наприклад, він вказує на появу «крупних монографічних та дисертаційних форм» (с. 148), «капітальних археографічних монографій» (с. 192).

4. Вважаємо, що у дисертації варто було б згадати найбільш важливі (знакові) приклади апелювання до історії Галаганів (та інших родів) у навчальних посібниках, підручниках, програмах навчальних курсів та методичних матеріалах.

5. Автор говорить про «оптимістичні перспективи у подальшому студіюванні важливих проблем вітчизняної історії» (с. 187), стверджує, що результати його «дисертаційного твору мають також і методологічний пафос» (с. 193). Втім, варто було б конкретизувати кілька перспективних напрямків подальших досліджень.

Офіційний опонент – Будзар Марина Михайлівна, кандидат історичних наук (26.00.01 – теорія та історія культури), доцент, доцент кафедри історії України Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Зауваження:

1. Автор зазначив, що, добираючи історіографічні джерела, не ставив перед собою завдання розглянути всі публікації, присвячені Галаганам, а відібрав лише тексти авторитетних дослідників, що мають ознаки оригінальності (с. 47). Однак іноді автор звертає увагу на маловартісні щодо мети і завдань дослідження публікації, де Галагани, як він сам зазначає, тільки «побіжно згадуються» (приміром, с. 129 – монографія П. Зайончковського). Водночас деякі фактологічно й концептуально важливі тексти залишилися нерозглянутими, як-от розлогий некролог про Катерину Василівну Галаган, удову Григорія Павловича, й статті на тему діяльності Галагана щодо розв'язання селянського питання на Правобережній Україні авторства

А. Степовича, чи публікації українських музикознавців другої половини 1980-х років (Є. Мітельмана, К. Шамаєвої), які суттєво розширили джерельну базу вивчення історії роду Галаганів; це ж можна сказати і про книгу мистецтвознавиці В. Рубан, згадану лише у контексті образу Григорія Павловича Галагана, хоча її дослідження актуалізують інформацію щодо інших осіб цієї родини.

2. Дисертант інколи обмежується лише переповіданням досліджуваних текстів, тоді як історіографічний аналіз передбачає розгляд мети їх написання, визначення використаних джерел, особливо якщо бракує прямих посилань на них, виявлення конотацій і алюзій, встановлення інтертекстуальних зв'язків з більш ранніми і більш пізніми історіографічними пам'ятками, з'ясування контекстів. Варто було би також глибше дослідити наративні стратегії авторів, які писали про Галаганів. Тексти А. Степовича, зокрема, є доволі красномовним прикладом того, як автор застосовує прийоми замовчування незручних для нього фактів, перебільшування чи применшування, вживає евфемізми, що додають образу Григорія Павловича Галагана позитивних ознак (селянські заворушення в маєтках Галаганів називає «непорозуміннями» тощо).

3. Нерідко автор лише констатує, що у розглянутих ним текстах Галагани постають у «позитивному» чи «негативному» трактуванні. Така бінарна опозиція «чорного та білого» іноді створює враження спрощеної репрезентації історіографічного процесу.

4. Недостатньо дослідженими залишилися такі важливі історіографічні напрямки, як Галагани в шевченкіані, Галагани і селянське питання, Григорій Галаган і зародження кооперативного руху в Україні (вказано лише тези В. Никитенко).

5. Дисертант не завжди точно орієнтується у масиві джерел. Зокрема, він стверджує (с. 158), що в енциклопедичних виданнях відомості про Петра Григоровича Галагана містяться лише у довіднику «Чернігівщина», опублікованому 1990 р., але окрема стаття про нього є у «Шевченківському словнику» 1976 р. (т. 1, с. 148), де, до речі, містяться і статті про Григорія Павловича та Гната Івановича Галаганів, про що дисертант не згадує.

Рецензент – Воронов Віктор Іванович, кандидат історичних наук (07.00.06 – Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни), доцент, доцент кафедри спеціальних галузей історичного знання та дидактики історії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Зауваження:

1. На мій погляд, мета у вступі дисертації сформульована дещо вужче, порівняно з усім контекстом проведеного дослідження та його загальним змістом, адже в ній йде мова про «виявлення механізмів та принципів конструювання образу / образів» (с. 19) Галаганів, але не заявляється про комплексний аналіз практично всієї історіографічної традиції, присвяченій

родині, що реально представлено на сторінках основної частини роботи. До речі, з цим, здається, погоджується й сам автор, на с. 193 зазначивши таке: «Результатом реалізації завдань дисертаційного дослідження стало не лише виявлення причин, механізмів, ідеологічних та наукових стратегій історіографічного освоєння роду Галаганів в історіографії другої половини XIX–XXI ст. Аналіз історії вивчення видатного старшинсько-дворянського роду дозволив також простежити процес трансформації самої української історичної науки. Дослідження роду Галаганів пройшло шлях від народницько-критичних та глорифікованих меморіальних інтерпретацій крізь конфронтаційні радянські та діаспорні уявлення, від національно-орієнтованих оцінок до сучасного міждисциплінарного та антропологічно орієнтованого підходу у вивченні та репрезентації соціальної еліти».

2. Певним моветонем є те, що серед семи дослідницьких завдань у вступі фігурують «історіографічна експертиза та обґрунтування теоретико-методологічного підґрунтя», а також фігурує бажання «створити репрезентативну джерельну базу дисертації». Адже насправді це самоочевидні й не підлягаючі обов'язковій констатації завдання будь-якого дисертаційного дослідження. До того ж джерельну базу навряд чи можна створити, натомість її можна «сформувати» або «структурувати».

3. У тексті роботи є окремі невеликі цитати російською мовою, цією ж мовою подаються назви деяких монографій, періодичних видань, чого, на мій погляд, можна було легко уникнути шляхом подання авторського перекладу. Трапляються в роботі також окремі стилістичні, орфографічні та пунктуаційні помилки й невідповідності (особливо в розділах 2 та 3).

4. Дещо неоднозначні асоціації викликає використання автором (щоправда услід за вже започаткованим до нього підходом, який, здається, поступово самостверджується), словосполучення «археографічна монографія». Хотілося б зрозуміти, чим таке видання відрізняється від класичної або академічної археографічної публікації з наявними в ній передмовою, вступною статтею, інколи післямовою, обов'язковими науковими коментарями і примітками, додатками. З іншого боку, це словосполучення прийняти, то тоді потрібно подбати про чітке розуміння відмінностей між звичайною монографією й монографією археографічною.

5. Дисертації дещо бракує авторських додатків (таблиць, графіків, діаграм), у яких наочно можна було б відобразити динаміку появи тематичних публікацій по етапах, ефективність та результативність діяльності окремих дослідників, можливо, подати стислі довідки про менш відомих дослідників, умістити портрети представників родини для кращої візуалізації їх образів тощо.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **ДОДУХУ Валерію** ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Володимир ВАЩЕНКО